

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
Történettudományi
Intézet

Árpád-ház Program

Scientia et fidalitate

„Hadak útján”

A népvándorlaskor fiatal kutatóinak
XXIX. konferenciája

29th Conference of Young Scholars on the Migration Period

Absztraktkötet

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia

A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai

Archaeological Studies of PPCU Institute of Archaeology

Volume 15

Bölcészettudományi Kutatóközpont

Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok

Volume 6

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
A PPKE BTK Régészettudományi Intézetének kiadványai
Archaeological Studies of PPCU Institute of Archaeology

Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok

Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia
Nemzetközi szerkesztőbizottság /
International Advisory Board

Heinrich Härke
Eberhard Karls Universität (Tübingen, D)

Oleksiy V. Komar
Institute of Archaeology of NUAS (Kiev, Ua)

Abdulkarim Maamoun
Damascus University (Damascus, Syr)

Denys Pringle
Cardiff University (Cardiff, UK)

Dmitry A. Stashenkov
Samara Regional Historical Museum (Samara, Ru)

BTK MŐT
sorozatszerkesztők

Fodor Pál
BTK
főigazgató

Vásáry István
BTK MŐT
elnök

„HADAK ÚTJÁN”
A NÉPVÁNDORLÁSKOR
FIATAL KUTATÓINAK
XXIX. KONFERENCIÁJA

Budapest, 2019. november 15–16.

29TH CONFERENCE OF YOUNG SCHOLARS
ON THE MIGRATION PERIOD

November 15-16, 2019, Budapest

Absztraktkötet

Szerkesztők

SUDÁR BALÁZS – TÜRK ATTILA

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Régészettudományi Intézet

Martin Opitz Kiadó

Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Magyar Őstörténeti Témacsoport

BUDAPEST 2019

PÁZMÁNY PÉTER
KATOLIKUS EGYETEM

A kötet a

Árpád-ház Program
támogatásával valósult meg

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont

A kötet az Árpád-ház Program támogatásával készült
(IV.1. Keleti örökség – Keleti kapcsolatok. Írott források és kiadványok
IV.2. Az Árpád-ház elődeinek keleti kapcsolatrendszere)

A kötet szerkesztése az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Munkatársak

Ambrus Edit – Budai Dániel – Füredi Ágnes

© szerzők

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Őstörténeti Témacsoport

© Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet és Társadalomtudományi Kar, Régészettudományi Intézet

© Martin Opitz Kiadó

ISBN 978-963-9987-57-9

HU-ISSN 2064-8162

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus úton vagy más módon – közölni a kiadó engedélye nélkül.

Kiadja:

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Őstörténeti Témacsoport –
Martin Opitz Kiadó – PPKE BTK Régészettudományi Intézet

Nyomda: Pauker Nyomdaipari Kft.

TARTALOM

VITALIE SINICA – NICOLAI TELNOV – MAKSYM KVITNYTSKYI: Венгерские памятники IX – первой половины X в. в Северо-Западном Причерноморье – Archaeological sites of the Subbotsy horizon (legacy of the 'Etelkoz') in the Northwest Black Sea Region (9–10 th cc.).....	7
ZÁGORHIDI CZIGÁNY BERTALAN – IGOR PROHNENKO – TARAS VERBA – OLEG FJODOROV – TÜRK ATTILA: Honfoglalás kori magyar jellegű sír Rovanci (Ua) határából. Adatok a 10. századi veretes készenléti íjtartó tegezék kelet-európai elterjedéséhez	11
BALOGH BODOR TEKLA: Gömbsorc süngös fülbevalók a 10. századi Kárpát-medencében és kelet-európai kapcsolatrendszerük.....	18
POLÓNYSI EMESE – TÜRK ATTILA: A Kárpát-medence 10. századi lemezes hajfonatkorongjainak klasszifikációja és a hajfonat díszítésének kora középkori kelet-európai kapcsolatrendszere	20
HARANGI FLÓRIÁN – E. NAGY KATALIN – BERTA NORBERT – TÜRK ATTILA: Honfoglalás kori temető Derecske határából. Adatok a 10. századi magyar külkapcsolatok kérdéséhez az import selyemleletek kapcsán	30
FLESCH MÁRTON – STROHMAYER ÁDÁM – TÜRK ATTILA: A honfoglalás kori tegezöv egy új rekonstrukciója a karosi II/52. sír íjászfelszerelésének átdolgozása és keleti analógiák nyomán.....	34
B. SZABÓ JÁNOS: Honfoglalás anatómia: Anonymus honfoglalás történetének e gy eddig ismeretlen keleti párhuzama	42
FEHÉR BENCE: Modern filológiai teendők a magyar őstörténet középgörög forrásai körül	43
KÁPOLNÁS OLIVÉR: A magyar eredetmonda szerkezetének mongol és mandzsú párhuzamai.....	45
SUDÁR BALÁZS: Madzsarok Anatóliában: kora újkori magyar bevándorlók vagy nomád törökök?.....	47
SZEBENYI TAMÁS: Megjegyzések a szarmata Barbaricum pecsételt kerámiájához az újabb Pest megyei leletek kapcsán.....	49
MASEK ZSÓFIA – SERLEGI GÁBOR – VÁGVÖLGYI BENCE: A jászalsószentgyörgyi késő szarmata – hun kori halomsíros temető újraértékelése	51
PIROS RÉKA ÁGNES – MOZGAI VIKTÓRIA – BAJNÓCZI BERNADETT: Hun kori lószerszámos leletegyüttesek roncsolásmentes archeometriai vizsgálatának új eredményei	53
MOZGAI VIKTÓRIA – HORVÁTH ESZTER – BAJNÓCZI BERNADETT: Archeometriai vizsgálatok 5. századi gránát- és niellóberakásos aranyozott ezüst övcsatokon.....	54
PROHÁSZKA PÉTER: Aranyérmek késő római és kora népvándorlás kori sírokban	55
RÁCZ RITA: Kronológiai kérdések, külkapcsolatok, viselet Újabb megfigyelések a jutasi 196. sír és a langobard továbbélés kérdésében, a női viselet tükrében.....	57
ZÁGORHIDI CZIGÁNY BERTALAN – KENÉZ ÁRPÁD – TÜRK ATTILA: Tiszakürt–Sziki-Kisföldek 32. objektum honfoglalás kori sír. Adatok a 10. századi hurkos végű bronzdrótok értékeléséhez, valamint a lovaglóostorok és fémszerelések faedények elkülönítéséhez a korszak hagyatékában.....	59
JANCSIK BALÁZS – GULYÁS ANDRÁS – STROHMAYER ÁDÁM – SZIGETI JUDIT – TÜRK ATTILA: A Jászság honfoglalás kori régészeti kutatásának új eredményei. Adatok a 10. századi poncolt süvegsúcsok és a csövecskés merevítésű tarsolyok elterjedéséhez	68

LANGER DÁNIEL – LŐRINCZY GÁBOR – TÜRK ATTILA: Szeged-Szabadkai út, Négyhalom dülő honfoglalás kori leletei. Adatok a 10. századi rozettás lószerszámveretek értékeléséhez és elterjedéséhez az új keleti analógiák fényében	77
TOMPA BALÁZS – ZÁGORHIDI CZIGÁNY BERTALAN: 9–10. századi egyenes pengéjű szablyák és szablamarkolatú kardok a Kárpát-medencében.....	84
TAKÁCS RICHÁRD – PUSZTAI TAMÁS: A Hernád-völgy 10–11. századi településtörténetéhez.....	86
SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV: Mire jó az archeogenetika és hogyan használjuk?	88
CSÁKY VERONIKA – GERBER DÁNIEL – KONCZ ISTVÁN – CSIKY GERGELY – SZEIFERT BEA – EGYED BALÁZS – PAMJAV HOROLMA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV – SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA – VIDA TIVADAR: Az avar kori elit eredetének és rokoni szerveződésének paleogenetikai vizsgálata.....	92
NÉMETH ENDRE – FEHÉR TIBOR: Az apai vonalú N haplocsoport szerepe a mai baskírok, tatárok és magyarok genetikai kapcsolatrendszerében	95
GERBER DÁNIEL – CSÁKY VERONIKA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV – SZEIFERT BEA – EGYED BALÁZS – SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA – TÜRK ATTILA: Betekintés az Urál vidéki népességek első évezredbeli genetikai összetételébe	97
SZEIFERT BEA – CSÁKY VERONIKA – GERBER DÁNIEL – EGYED BALÁZS – STÉGMÁR BALÁZS – TÜRK ATTILA – MENDE BALÁZS GUSZTÁV – SZÉCSÉNYI-NAGY ANNA: Korai magyarsággal kapcsolatba hozható oroszországi lelőhelyek csontanyagának archeogenetikai vizsgálata.....	100
MAÁR KITTI – NEPARÁCZKI ENDRE – MARÓTI ZOLTÁN – KALMÁR TIBOR – NAGY ISTVÁN – LATINOVICS DÓRA – KUSTÁR ÁGNES – PÁLFI GYÖRGY – RASKÓ ISTVÁN – TÖRÖK TIBOR: Honfoglalás kori köznépi temetők anyai vonalainak jellemzése, archeogenetikai módszerekkel.....	104
SZÜCS MELINDA: Meroving-kori lovas temetkezések a Dunántúlon.....	106
BEDE ILONA: Lótemetkezés és temetési folyamat elemzése tafonómiai elváltozások megközelítéssel és a funkcionális anatómia segítségével	108
ZBIGNIEW ROBAK: The Early Medieval stronghold Bojná-Valy – a seat of the elites or a garrison?	110
SZÜCSI FRIGYES: „Az ismeretlen ismerős.” Új eredmények a csákberény-orondpusztai avar kori temető kutatásából.....	112
POSZTERELŐADÁSOK	
LIBOR CSILLA: A gyermekek bioarchaeológiai kutatásainak lehetőségei.....	113
GULYÁS GYÖNGYI – GALLINA ZSOLT – TÜRK ATTILA: Újabb régészeti adatok a Duna–Tisza köze honfoglalás kori településtörténetéhez és a 10. századi bolgár–magyar kapcsolatok kérdéséhez egy tázlári sír kapcsán.....	115
A KONFERENCIA ELŐADÓI	122

SZEGED-SZABADKAI ÚT, NÉGYHALOM DÜLŐ HONFOGLALÁS KORI LELETEI

Adatok a 10. századi rozettás lószerszámveretek értékeléséhez és elterjedéséhez
az új keleti analógiáik fényében

LANGER DÁNIEL – LŐRINCZY GÁBOR – TÜRK ATTILA

A rozettás lószerszámveretek a honfoglalás kori régészeti hagyaték egy jellegzetes, általánosan elterjedt, jól kutatott és kelet-európai analógiákkal bőségesen rendelkező tárgytypusát képezik, amely számos aspektusból kiválóan elemezhető. Előadásunk apropóját e leletkör kiemelkedően sok új hazai, kelet-európai, sőt délnyugat-szibériai előfordulása mellett a korábbi gyűjtések hibás adatainak tisztázása, valamint egy Szeged környéki lelőhely leletkörülményeinek tisztázásához előkerült új információk adják.

A Szeged–Szabadka, Négyhalom dülő néven részben ismerté vált 10. századi síregyüttes darabjait – amelyeket dr. Siménfalvy Sándor minisztériumi főtanácsos ajándékozott a Magyar Nemzeti múzeumnak, akinek a földjén árokásás közben előkerültek – Fettich Nándor 1942. november 18-án leltározta be. Az 1954-ben a Középkori Osztályra átkerült síregyüttes publikálására, értékelésére, s így a lelőhely pontos meghatározására két nap híján 77 éve nem került sor. Bár a síregyüttes rozettás lószerszámvereteire és köbetétes aranygyűrűjére több cikkben, publikációban – szinte kötelező érvennyel – említést tettek, magára a leletegyüttesre mindig csak igen röviden, néhány mondatban hivatkoztak.

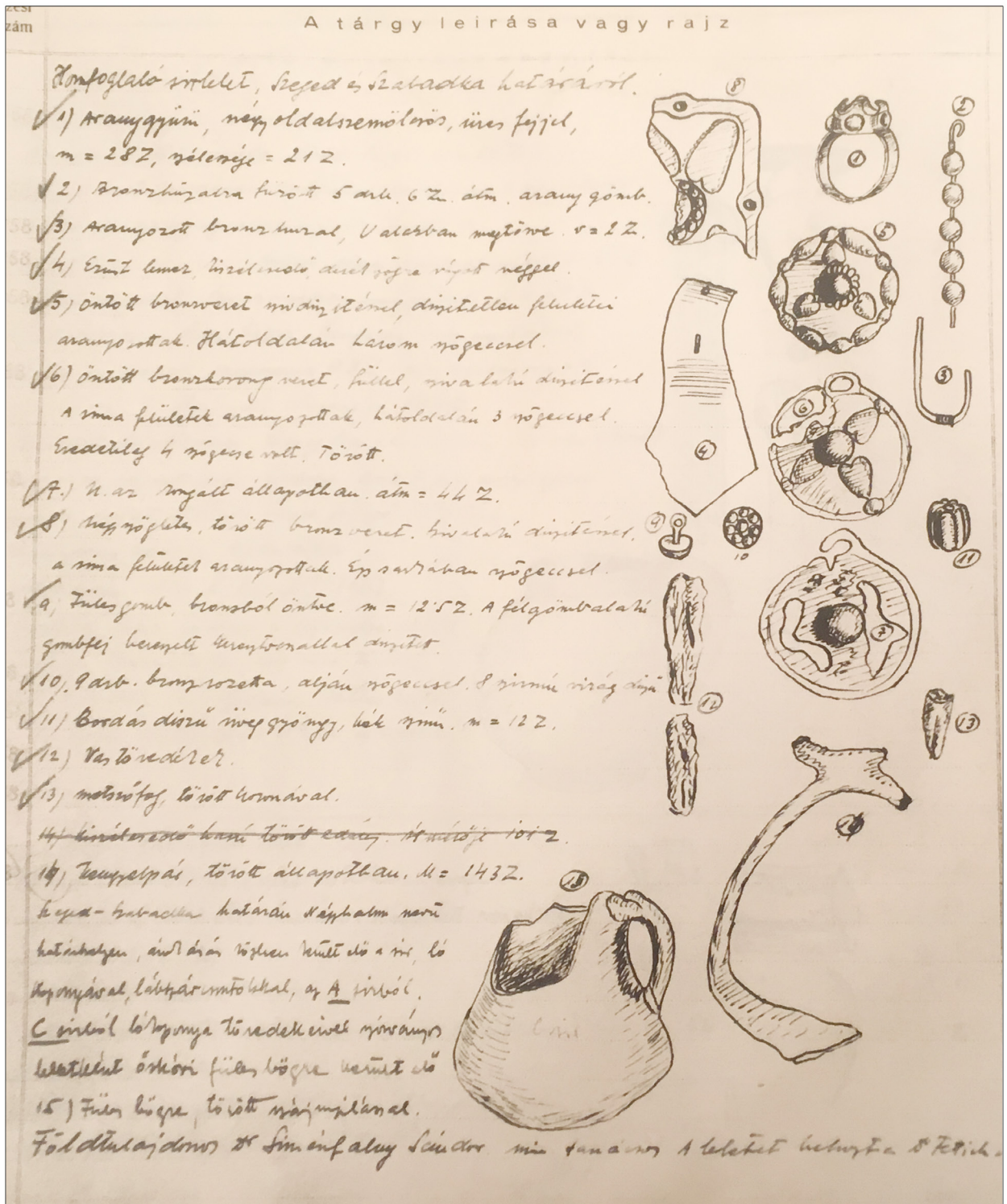
Már a lelőhely első megnevezése is kérdéses: hogyan kerül bele két különböző város? Ráadásul a jelzett árokásás viszonylag kis területet fedett le. A másik probléma a Négyhalom-dülő elnevezés, amelyet a FÉK 1962 nyomán kritika nélkül mindenki átvett, jóllehet a leltárkönyvben Négyhalom határhely szerepel a sír előkerülési helyeként.

Ami a földrajzi név kérdését illeti, sem Szeged (Inczeffi Géza), sem pedig Szabadka (Szekeres László, Penavin Olga, Matijevlics Lajos) környéki helynévi gyűjtésekben – azaz történeti forrásokban, térképeken és emberi emlékezetben – Négy-

halom neve nem szerepel. Talán nem tévedünk, ha feltételezzük, hogy ilyen helynév nem volt, s ezt a helymeghatározást maga az ajándékozó kreálhatta, amire az újszerű határhely megnevezés is utal. Szabadka északkeleti szomszédja volt Szeged, melynek délnyugati részét 1883–1945 között Királyhalomnak nevezték. Királyhalom 1950-ben Ásotthalom néven önállósult tanyaközség, majd község lett. A két város területei, birtokai között a természetes határt a Körös-ér alkotta. Ezért hajlunk arra, hogy a sír a szegedi határ délnyugati szegletében, a Körös-értől északra, a mai Ásotthalom területén kerülhetett elő.

Talán az ajándékozó oldaláról jobb lehetőségünk lesz a lelőhely pontosítás esetében. Siménfalvy Sándor a Szatmár megyei (Ro) Nagytarnán született 1891. november 23-án, halálának helye és ideje nem ismert. Minisztériumi főtanácsosként 1939 márciusától 1941. július 1-ig a Magyar Királyi Belügyminisztérium Külföldiekkel Ellenőrző Országos Központi Hatóság VIIc alosztályának a vezetője volt, majd a német megszállás után a VIII. osztály helyettes vezetője lett. 1946-ban Zakariás Dénes és társai perében ötödrendű vádlott, 1946 októberében a népbíróság hat hónap, a NOT 1947 decemberében öt év börtönbüntetésre ítélte.

Bár ezen a családnéven számos személy ismert az 1940-es évekből különféle hivatalokban a rendőrtiszttól a főispánig bezárólag, de az ajándékozó személyére vonatkozó közjegyzői, illetőleg büntetőperes iratok tartalmazhatnak arra vonatkozóan adatokat, hogy mikor és hol szerzett birtokot. Minthogy vitézi címmel is említik, talán annak adományozása alkalmával kaphatta ezt meg. De örökölhetett vagy adásvétel útján is hozzá juthatott. A Budapest Főváros Levéltára által őrzött közjegyzői iratokban lehetnek adatok a rokoni kapcsolataira

1. kép. Részlet a Magyar Nemzeti Múzeum leltárkönyvéből

és tulajdonjogi viszonyaira vonatkozóan is, míg a büntetőbíróági határozatok rendelkező részéből – amely feltehetően vagyoneklobzási mellékbüntetést is tartalmazhatott – fény derülhet birtokviszonyaira. Talán ezek vizsgálata előbbre visz bennünket a lelőhely pontosabb behatárolásába.

A lelőhelyen előkerült rozettás lószerszámveretek a Kárpát medence 10. századi (részleges) lóval eltemetett női sírjainak gyakori mellékletei. A tárgytipus jelentőségére már a 19. század végén felfigyeltek a kutatók, az 1897-es harmadik Zichy expedíció keretében pedig Pósta Béla megtalál-

ta első keleti párhuzamait is a bjelimeri kurgánból és egy Tobolszk környékéről származó lelet képében. A tárgytipus sajátjaival, a díszítésmód eredetével, illetve a mai Oroszország területén talált hasonmásaival kapcsolatban azóta számos elmélet és magyarázat látott napvilágot. Legutóbb Olekszij Komar átfogó magyar őstörténeti monográfiájában tárgyalta a kérdést, és Fodor István véleményével ellentétben nem Kárpát-medencei kereskedelmi exportcikként, hanem a honfoglaló magyarok és a korábbi szálláshelyeik között a 10. században élénken fennmaradó kulturális kapcsolat bizonyítékaként értelmezte azokat. Álláspontját magunk is osztjuk, mivel közvetett támpontként a keleti, szintén magyar exportként értékelt tarsolylemez-leletek anyagösszetételi vizsgálatai is gyökeresen eltérő eredményeket hoztak a Kárpát-medencei ezüst alapú ötvözetekből készült hasonló tárgyakhoz képest Tyatjana Nyikityina kutatásai során. Olekszij Komar keleti anyaggyűjtését tovább bővítjük és pontosítjuk helyszíni anyaggyűjtésünk nyomán.

Az elmúlt 10 év során mind a Kárpát-medencében, s főként az attól keletre fekvő területeken – részben az Orosz–Magyar Uráli Régészeti Expedíciók eredményeinek köszönhetően – jelentősen megnőtt a rozettás lószerszámveretek általunk ismert lelőhelyeinek száma. Ez kellő indítást jelentett a korábbi gyűjtések revíziójára, amely során 9, korábban tévesen rozettás lószerszámveretesként ismert lelőhely került törlésre, de számos új lelettel is gazdagodott a lelőhelylista. Jelenleg 94 lelőhelyet ismerünk, közülük 81 a Kárpát-medencében, 13 pedig attól keletre helyezkedik el.

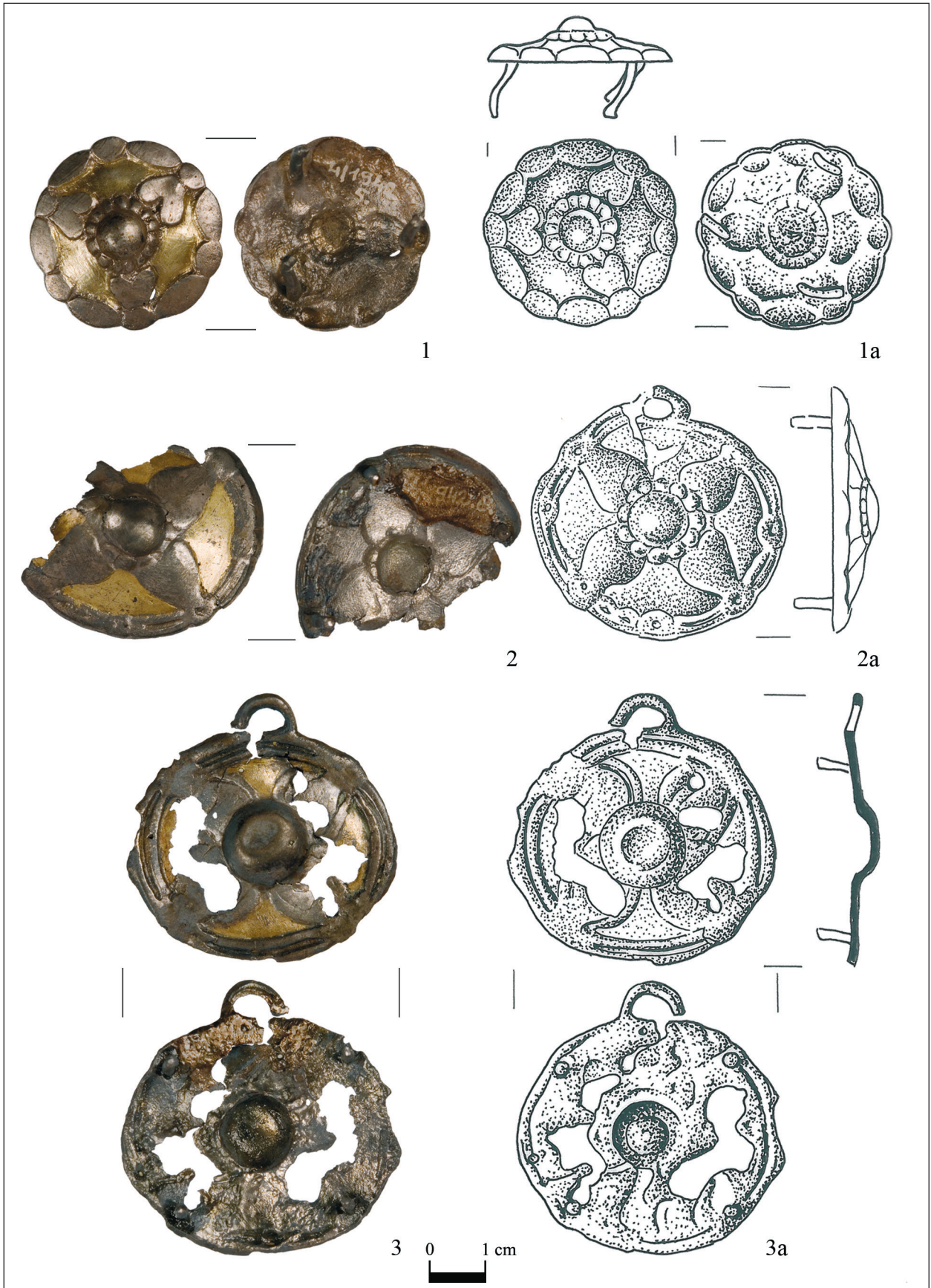
A leletek a Kárpát-medence szinte teljes területén előfordulnak, azonban nagyobb koncentrációt figyelhetünk meg az Alföld középső és déli részén. Egy temetőn belül Karos-Eperjesszőg II. lelőhelyen került elő a legtöbb sírból a tárgytipus. Az utóbbi időben előkerült leletek jelentős része sajnos szórványleteként látott napvilágot, ám az Ásatárs Kft. által feltárt Tázlár-Templomhegy 1001. sírja esetén sikerült alapos megfigyeléseket tennie az ásatónak. Sajnos ezzel együtt is igen jelentős a szórványként előkerülő veretek aránya: 50 lelőhely esetén beszélhetünk sírletről, 34 esetben szórványokról, míg 10 darab veret másodlagos felhasználásban (a legtöbb esetben nyakba függesztve) került a sírba. A vizsgálható esetekből kimutatható, hogy Szőke Béla meg-

állapításai tendenciaszerűen többnyire mai napig megállják a helyüket. A rozettás lószerszámveretek továbbra is szinte kizárólag női sírokban fordultak elő, csupán két esetben (Szarvas-Kákapusztá és Bjelimer) találták férfi sír mellékleteként, mindkét helyen másodlagos felhasználásban, csakúgy, mint a tankajevkai 476. számú gyermeksírból.

Kísérőleletekként leggyakrabban a lovas temetkezés mellékletei mutatkoztak: körte alakú kengyel 28, oldalpálcás zablá 23 (ebből 3 állatfej), míg a lóval való temetkezésre utaló csontmaradványok 25 sírban voltak jelen. Nyereg, vagy az erre utaló nyomok csupán 8 sír esetén voltak megfigyelhetők, ezek közül három ezüstveretekkel díszítettek. Ékszerek közül 14 esetben fordult elő fülbevaló (ebből 11 gömbsorcüngős), 12 esetben hólyagosfejű gyűrű. A viseletet leginkább a fülesgombok (18 sírban) és a lábbeliveretek (11 sírban) jellemezték.

A Kárpát-medencétől keletre fekvő lelőhelyek száma az elmúlt 10 évben a kétszeresére nőtt, értékelésüket sajnos nehezíti, hogy jelentős részük (Ujelgi, Tobolszk környéke, a Szatanovszkij gyűjtemény veretei) fémkeresősöktől származik, így leletkörnyezetük ismeretlen. Két hasonló, Baskíria területéről ismert 10. századi veretnél megfigyelhető a helyi formák és mintakincs ötvözése a rozettás lószerszámveretek szokványos megjelenésével. A karajanevői temető kurgánjában talált szív alakú veret érdekessége, hogy annak 1960-as évekbeli előkerülése óta a rossz minőségű rajzos publikációnak köszönhetően a kutatás nem figyelt fel annak rozettás díszítésére (Olekszij Komar a monográfiájában a rajz alapján „áttört veretként” értelmezte). Az újonnan megismert leletek közül kiemelendő a Tobolszk környéki Vak-Kur temető bolygatott női sírjából származó veret, itt ugyanis két, halotti szemfedőként értelmezett kisméretű négyszögletes ezüstlemez is előkerült, amelyek párhuzamai szintén ismertek a 10. századi Kárpát-medencei leletanyagban. Munkánk során az Állami Ermitázs Múzeum gyűjteményében sikerült felfedezni a borsevői földvár területéről előkerült, korábban elvesztettnek hitt darabot.

A keleti leletek datálását nehezíti, hogy számos esetben másodlagos felhasználásban, nyakba függesztett medálként, illetve szórványként kerültek elő. A tárgytipus kialakulásával kapcsolatban fontos támpontnak tűnt a vereteket szegélyező kör- és

2. kép. Rozettás veretek a Szeged-Szabadkai út, Négyhalom dűlő honfoglalás kori sírleletben

3. kép. Válogatás a legújabb Kárpát-medencei (1–5) és keleti (6–10) rozettás veretektől

pálcátágok váltakozásából álló, az orosz szakirodalomban „magyar bordűrként” ismert motívum. E mintázat számos, a korai magyarokkal összefüggésbe hozott tárgytypus peremén megjelenik, a rozettás lószerszámveretek Kárpát-medencei és keletről előkerült leletei között is igen gyakori, azonban a hazai leletek jelentős részén már módosult formában van csak jelen.

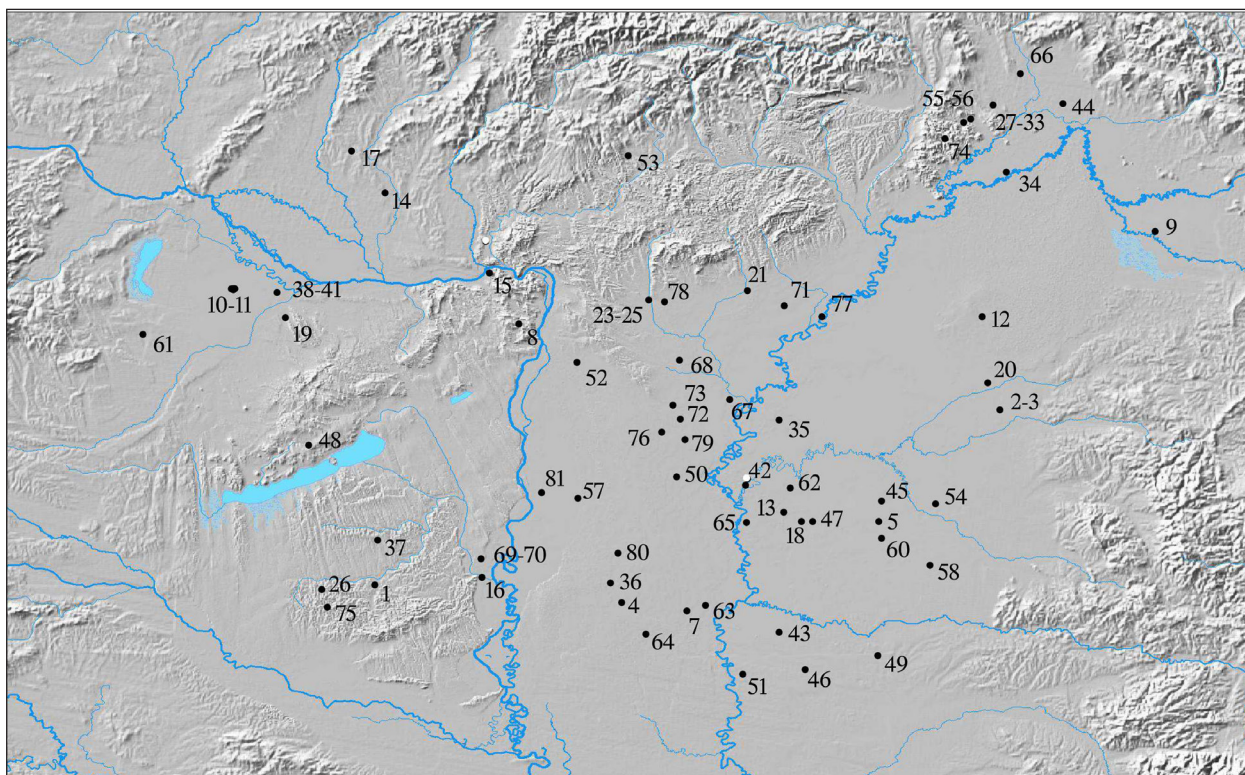
A mintázat kronológiai összefüggésének vizsgálata alapján az ismert veretek három csoportba sorolhatók: kerek, hatszög és szív alakú veretek. A hatszög és szív alakú vereteket csupán négy, illetve egy db párhuzam nélkül álló veret képviselte, legnagyobb számban a kerek veretek mutatkoztak, amelyeket kilenc fő csoportba osztottunk szegélymintázatuk alapján, belső kialakításuk, a szirmok és dudorok formája alapján pedig további alcsoportokra bontottuk őket. A 7. csoport képviselte a bordűrös típust, melyhez 13 lelőhelyet sorolhatunk. Ugyan egyértelmű kronológiai összefüggéseket nem sikerült kimutatni, 10 esetben ezüst alapú ötvözetből készültek, amelyből 8 esetben aranyozás is megfigyelhető volt, vagyis a magyarság egy nemes-

fémekben gazdag időszakában készülhettek. Az eltérő formai variánsok területi elterjedésében nem mutatkozik releváns szabályszerűség. A 13 keleti leletből három tartozik a klasszikus magyar bordűrös és árpaszem alakú szirmokkal díszített veretek közé (7/a típus). Két esetben az előbbihez igen hasonlító, de szegélyén láncszerűen kapcsolódó kör és pálcátágos típus volt megfigyelhető (8/c típus). További három esetben láncszerű szegélyű, három szív alakú szirmokkal díszített veret került elő (8/a típus). Az isimbaji és karánajevői vereteket leszámítva mindegyik keletről előkerült veret rendelkezik Kárpát-medencei párhuzamokkal.

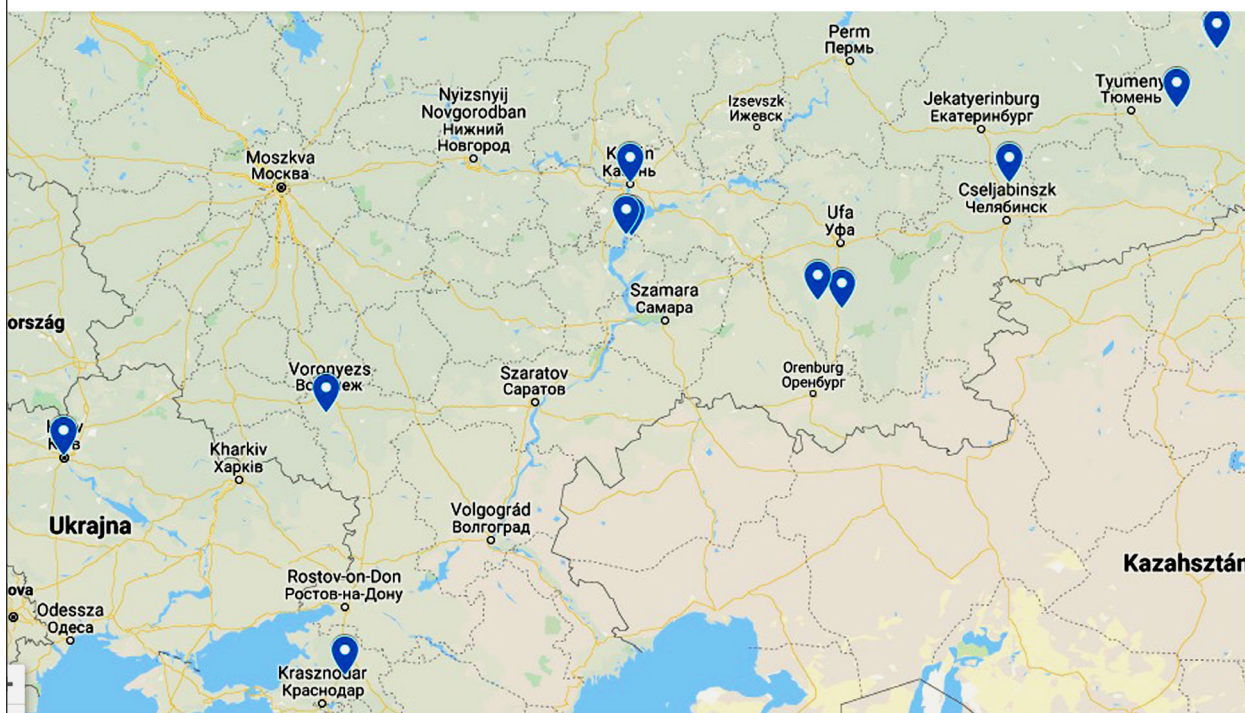
A tárgytypus genezise tehát továbbra sem tekinthető tisztázottnak, azonban a 10. századra datált leletek igazolni látszanak azt a feltevést, hogy a 10. századi Kárpát-medencei magyarság még fenntartotta korábbi, kelet-európai kapcsolatrendszerét. A Baskíriában talált és helyi stílusban értelmezhető leletek, illetve egy 11. század végére datált alán sírból előkerült rozettás kerek veretekkel díszített lószerszám pedig a minta továbbéléséről, a környező népek fémművességére gyakorolt hatásáról árulkodnak.

IRODALOM

- Боталов, С. Г.: Новые аспекты и перспективы в исследовании проблемы «Magna Hungaria». In: *Вестник Челябинского государственного университета* 2012:11 (265) Челябинск 2012, 128–146.
- Fodor, I.: Ein ungarischer Fund aus dem 10. Jahrhundert in Kasan. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 62:3 (2009) 303–313.
- Комар, А.: *История и археология древних мадьяр в эпоху миграции – A korai magyarság vándorlásának történeti és régészeti emlékei*. Eds.: Türk, A. – Budai, D. *Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 11. – Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 5. Budapest 2018
- László Gy.: *A koroncói lelet és a honfoglaló magyarok nyerge (Der Grabfund von Koroncó und der altungarische Sattel)*. *Archaeologia Hungarica* 27 (1943) Budapest.
- Мажитов, Н. А.: *Южный Урал в VII–XIV вв.* Москва 1977.
- Révész L.: *Aranyszántás Balotán. Gazdag honfoglalás kori női sírok Kiskunhalas környékén*. Budapest–Kiskunhalas 2001.
- Szőke B.: *A honfoglaló és kora Árpád-kori magyarság régészeti emlékei*. Régészeti Tanulmányok I. Budapest 1962.

1

2

4. kép: A Kárpát-medencei (1) és keleti (2) rozettás veretek elterjedési térképe